

Češko-slovenski projekti s področja zgodovine slavistike in teorije literature (Matija Murko kot povezovalna osebnost češko-slovenske in evropske literarne vede v medvojnem obdobju)

Ivo Pospíšil, Miloš Zelenka

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra slovanských jazyků a literatur, Dukelská 9, CZ 370 01 České Budějovice, ivo.pospisil@phil.muni.cz, zelenka@pf.jcu.cz

Avtorja informativnega in analitičnega prispevka obravnavata češko-slovenske projekte, ki so bili usmerjeni na splošna vprašanja primerjalne književnosti in genologije ter na slovensko-češke literarne stike v 20. stoletju. Murkova zasluga je, da je češkoslovaška slavistika v medvojnem obdobju kot nadaljevalka ruske primerjalne šole postala takoj za Dunajem institucionalni in znanstveni center srednjeevropske slovanske filologij. Murko je filologijo razumel kot učinkovito sredstvo za širjenje humanistike.

Ključne besede: Matija Murko, češko-slovenski projekti, primerjalna književnost, genologija, literarna teorija, filološka enotnost

Der informativ-analytische Beitrag behandelt tschechisch-slowenische Projekte zur Erforschung genereller Fragen der vergleichenden Literaturwissenschaft und Genologie sowie der slowenisch-tschechischen literarischen Kontakte im 20. Jahrhundert. In diesen Zusammenhängen besteht Murkos Verdienst darin, dass die tschechoslowakische Slawistik in der Zwischenkriegszeit die russische Tradition in der vergleichenden Literaturwissenschaft fortsetzte und dadurch schnell zum Zentrum der Erforschung mitteleuropäischer slawischer Philologien wurde. Murko war dazu der Ansicht, dass die Philologie als wirksames Instrument einer breiten humanistischen Wirkung eingesetzt werden kann.

Schlüsselwörter: Matija Murko, tchechisch-slowenische Projekte, vergleichende Literaturwissenschaft, Genologie, Literaturtheorie, philologische Einheitlichkeit

Nekajletno tesno sodelovanje češke projektne skupine s slovenskimi literarnimi zgodovinarji iz ZRC SAZU se je odrazilo v seriji skupnih projektov v programu KONTAKT ministrstev šolstva obeh republik. Na češki strani so se projekta udeležili češki koordinater Ivo Pospíšil z Masarykove univerze, potem Miloš Zelenka z Južnočeške univerze v Čeških Budějovicah ter njuni češki in

tuji sodelavci. Na slovenski strani sta bila koordinatorja Marko Juvan in nato Darko Dolinar, oba z Inštituta za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU, katerega direktor je bil D. Dolinar, in veliko drugih, ki so se udeležili študijskih izmenjav in so postali soavtorji objavljenih del (Alenka Koron, Marijan Dovič, Luka Vidmar idr.). Projekti naj bi na ta »stranski« način prispevali k medsebojnemu razumevanju in poglobljanju zanimanja za češko in slovensko literarno vedo kot tako, obenem pa naj bi izkoristili teoretične teme za medsebojno metodološko konfrontacijo. Sodelovanje je potekalo v nekaj tematskih krogih, ki so imeli slovenske, češke in angleške verzije. Prvi krog je bil poimenovan *Literary Theory and Comparative Studies (Problems and Solutions in Czech and Slovenian Tradition and Context)/Literarna teorija in primerjalna književnost (Problemi in rešitve v češki in slovenski tradiciji ter kontekstu)/Literární teorie a komparatistika (Problémy a řešení v české a slovinské tradici a kontextu)*, obravnavan pa je bil v letih 2001–2002.

Projekt je izhajal iz skupnega raziskovalskega zanimanja in namere, kajti primerjalna književnost je prevladujoča delovna metoda glavnih projektnih raziskovalnih mest in je prisotna pravzaprav v vseh delih, ki so tam kdaj nastala. Dogovorjena so bila medsebojna srečanja, skupna bivanja v Pragi, Brnu, Čeških Budjevicah in v Ljubljani. Objava raziskovalnih spoznanj je bila zagotovljena v slovenskih in čeških literarnovednih periodikah (Slavistična revija, Primerjalna književnost, Jezik in slovstvo, Opera Slavica in Slavica Litteraria). Cilj projekta je bila analiza sodobnega stanja literarne teorije in primerjalne književnosti ter njunih novih tendenc, obenem pa tudi njunega zgodovinskega ozadja v češkem in slovenskem okolju. Prevladujoče tematično prizadevanje je bilo osredinjeno na nekoliko metodoloških krogov (strukturalizem, poststrukturalizem in njuna tradicija, hermenevtika, dekonstruktivizem, področne študije in kulturologija) s posebnim ozirom na slavistiko in srednjeevropske študije. V odnosu do področnih študij je bilo raziskovanje osredotočeno v duhu brnske zasnove predvsem na povezanost tradicionalne filologije in socialnih ved. V bistvu je projekt vodil diskurz, ki je potem v mednarodnem okviru popolnoma prevladal. Rezultat je bil seminar, organiziran v Brnu na Oddelku za slavistiko, pa tudi skupne objave, h katerim se bomo v povezavi z nadaljnjimi projekti še vrnili. Sestavni del vseh projektov so bile češko-slovenske mobilnosti, v bistvu krajše študijske izmenjave. Naslednji projekt se je imenoval *Central Europe, Europe and the World and Literary Criticism. Methodological Problems of Contemporary Literary Criticism from the Aspect of Czech-Slovenian Relations. The Phenomenon of the National and World Literature (Personalities, Methods, Scientific Schools, Institutions)/Srednja Evropa, Evropa in svet ter literarna veda. Metodološki problemi sodobne literarne vede z vidika češko-slovenskih odnosov. Fenomen nacionalne in svetovne književnosti (osebnosti, metode, znanstvene šole, inštitucije)*.

Udeleženci so v knjižnicah v Ljubljani, Pragi in v Brnu (Narodna knjižnica in Knjižnica Akademije znanosti v Ljubljani, Narodna knjižnica ČR/Slovanska knjižnica v Pragi, Knjižnica Filozofske fakultete v Brnu, Moravska deželna knjižnica v Brnu) raziskovali češko-slovenske literarne in znanstvene stike ter sodobno literaturo in literarno vedo. Eden od rezultatov je bila organizacija delavnice v Brnu, ki je potekala pod pokroviteljstvom dekana Filozofske fakultete Masarykove univerze v dneh 1. in 2. novembra 2006. Smisel projekta je bila tako analiza ključne osebnosti evropske slovanske filologije in češko-slovenskih odnosov Matije Murka, kot tudi tematizacija metodoloških soodvisnosti češke in slovenske slavistike in literarne vede. K programu so prispevali med drugim Marko Juvan (*Cultural Memory and Literature: The Aspects of Genre*), Jola Škulj (*Concepts of Comparative Literature and Central European Space*), Matija Ogrin in Marijan Dović (*Critical Editions of Literary Texts in E-Media: Slovene Experience Compared to the Czech One*), Luka Vidmar (*References to Dobrovsky in the Unpublished Correspondence of S. Zois and B. Kopitar*), Ivo Pospíšil (*Matija Murko in the Methodological Development of Philology of Central Europe and on the Threshold of the 21 century*), Miloš Zelenka (*Murko's Comparative Method and Its Central European Contexts*), Alenka Jensterle-Doležalová (*A Myth of Slavonic Mutuality in the Work of Matija Murko*) ter Anna Zelenková in Miloš Zelenka (*Matija Murko in Documents. A contribution to the history of European Slavonic studies*).

Nastal je zbornik *Matija Murko v myšlenkovém kontextu evropské slavistiky* (Pospíšil ur., Zelenka ur.), ki je obsegal 14 študij raziskovalcev iz Češke, Slovenije, Italije in Nemčije, med njimi raziskovalcev tako zvenceh imen, kot so Sergio Bonazza, Hans Rothe, Darko Dolinar, Peter Drews, Ingrid Slavec Gradišnik in drugih, poleg tega pa seveda tudi študije udeležencev projekta. Nadaljevanje je bil projekt *Comparative Studies of Czech and Slovene Literary Fields in Central European Context*.¹ V okviru projekta so bili organizirani seminarji in delavnice, ki so potekali v Ljubljani in v Čeških Budějovicah; tam so nastali razni objavljeni članki v obeh državah v revijah *Slavica Litteraria* in *Primerjalna književnost*.² Doslej zadnji projekt je bil *The Comparative Vision of Slovene and Czech Literary Situation in Central European Context*, ki je

¹ Samoumevni vrhunec prve faze te češko-slovenske kooperacije je bila udeležba na 13. mednarodnem slavističnem kongresu v Ljubljani – Češka slavistika in njeni današnji problemi: metode, programi, inštitucije (Pospíšil 2005: 119–126).

² Šlo je npr. za češko-slovenski blok *Metodološki problemi sodobne literarne vede v luči češko-slovenskih odnosov*. Vsebina bloka: Jola Škulj (2006: 187–194), Marko Juvan (2006: 195–205), Marijan Dović (2006: 207–215), Luka Vidmar (2006: 217–231), Miloš Zelenka (2006: 233–245), Matija Ogrin, Tomaž Erjavec (2006: 247–255), Ivo Pospíšil (2006: 267–270), Alenka Jensterle-Doležalová (2006: 257–265).

bil od začetka zasnovan dvodelno kot arhivsko raziskovanje in kot primerjalni študij češke in slovenske literarne situacije, predvsem v medvojnem obdobju. Prvo leto projekta je bilo namenjeno zbiranju gradiva, študiju literarnovednih revij, arhivov idr. Ustvarilo je dobro odsokočno desko, predvsem za objavo člankov v drugem letu. Besedila so bila objavljena v revijah *Slavica Litteraria* in *Primerjalna književnost*.³

Na Češkem je potekal slovensko-češki blok kot eden od rezultatov tega projekta. Študije so nastale tudi kot reakcija na še nedokončan mednarodni komparativistični projekt (Neubauer, Cornis-Pope 2004–2007), vendar se istočasno izrekajo tudi k splošnejšim vprašanjem primerjalne književnosti in k češko-slovenskim literarnim vzporednicam, ki se spreminjajo in vase vsrkavajo nove postopke ter tematske in problemske celote. Blok sopostavlja študije zaposlenih na Inštitutu za slovensko literaturo in literarne vede Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani ter dveh čeških udeležencev (Masarykova univerza in Južnočeška univerza v Čeških Budjeovicah). Marko Juvan pri tem objavi študijo *O metodě Dějin literárních kultur středovýchodní Evropy* (O metodi Zgodovine literarnih kultur srednjevzhodne Evrope), Alenka Koron delo *O topografických stanoviscích dějin literárních kultur středovýchodní Evropy* (O topografskih stališčih zgodovine literarnih kultur srednjevzhodne Evrope), Marijan Dović članek *Literární dějiny středovýchodní Evropy v postnacionální perspektivě* (Literarna zgodovina srednjevzhodne Evrope v postnacionalni perspektivi), Ivo Pospíšil refleksijo *Literární komparatistika, středoevropský kulturní prostor a teorie literárních dějin* (Primerjalna književnost, srednjeevropski kulturni prostor in teorija literarne zgodovine) in Miloš Zelenka *Střední Evropa v literárněvědné diskusi* (Srednja Evropa v literarnovedni diskusiji).

Dejstvo je, da se udeleženci teh brnskih in ljubljanskih študij niso v vsem strinjali: predvsem je šlo za bistven problem narodnega in nadnarodnega, za vlogo jezika in kulturnega prostora, za pojme »Ostmitteleuropa«, »literarna kultura« in drugo. Pokazalo se je, da so češko-slovenski odnosi in tradicije v vseh sestavnih projektih, ki so imeli funkcionalno komplementaren značaj, samoumeven sestavni del širše kulturne zgodovine srednje Evrope, Balkana in Evrope kot take, da se sem projicira cela vrsta splošnih potez, istočasno pa so češko-slovenske razvojne vzporednice zelo specifične, veliko je skladnega, obstaja pa tudi cela vrsta ostrih razlik. Eden od bistvenih zaključkov je ugotovitev, da so češko-slovenski kulturni in literarni kontakti, odnosi in tipološke vzporednice lahko postali in tudi so postali izhodišče bolj splošnih literarnovednih

³ Med drugim Pospíšil (2005: 17–32, 2008: 137–148, 2009: 123–137), Zelenková (2008: 29–33, 2008a: 43–52), Zelenka (2008: 93–102, 2009: 107–122).

premislekov, ki so šli pogosto v smeri netradicionalne kulturne komparativistike ali genologije, pri čemer se je pokazalo, da se na področju svetovnih raziskav in vladajočih diskurzov, predvsem v anglosaških deželah, občasnno izgublja lasten prispevek in da so nekatere tradicije in odkritja s češke in slovenske strani, pa tudi od drugod, kjer je opazna vezanost na to entiteto, pozabljena (M. Murko, F. Wollman. D. Đurišin idr.) ali pa so po krivici dojemana kot staromodna, nekako zunaj sodobnega diskurza, čeprav zanje velja, da *nihil novi sub sole*. Vzporedno je slovensko-češka povezava manifestirala lastno pomembnost kot tradicionalno, pa tudi nekonvencionalno in fleksibilno slavistično utrdbo, ki je svetu dala vrsto prodornih talentov in bolj trajne rezultate, predvsem v povezavi Matije Murka s češko šolo primerjalne književnosti.

Pri formulaciji češko-slovenskih literarnovednih projektov je imela pomembno vlogo osebnost Matije Murka (1861–1952) kot specifičnega simbola, ki uteleša peripetije in ključne momente ne le češke in slovenske, ampak tudi evropske slavistike. Murko s svojo razgledanostjo na prelomu 19. in 20. stoletja predstavlja idealno povezavo zahodnih in vzhodnih miselnih virov: impulzov ruske pozitivistične šole (A. N. Pypin, W. Spasowicz idr.), historične poetike (A. N. Veselovskij) in filološke interpretacije besedila (N. Tichonravov) s tainovskim sociologizmom, ki ga je razvil Posnett, in s francosko, ideografsko usmerjeno komparativistiko (Betz, Brunetière, Carrier, Texte idr.), h kateri so se pridružile pobude nemške literarne zgodovine, predvsem biografske metode A. Schererja in njegovih učencev (R. Heinzel, E. Schmidt idr.). J. Horák na splošno ceni analitičnost, ki izhaja iz filološke osnove in tradicij, ki jih je gradil Miklošič in so jih pozneje literarnozgodovinsko razvili V. Jagić in njegovi sodobniki (A. Brückner), poleg tega pa taksativno navaja Murkove prednosti: metodično zasidranost v gradivu, odsotnost neutemeljenih hipotez in natančno razvrstitev tem (Horák 1937). Čeprav raziskovalec v svojih literarnozgodovinskih študijah pogosto numerično kopiči »vplive« in »odvisnosti« in vzporedno primerja življenjske usode avtorjev, na začetku 20. stoletja prehaja od faktografskega popisovanja zunajkontaktne sfere odnosov, nasploh od genetske »vplivologije« k intuitivni tipologiji besednih oblik in struktur, ki so predstavljene v okviru združevalnega dojetja vzajemnosti slovanskih literatur. V ospredju raziskovalčeve pozornosti je ne le zelo podrobna razlaga besedila in filološka akribija, temveč predvsem pogojenost geneze in eksistence besednih stvaritev s kulturno in politično zgodovino ter rekonstrukcija t. i. literarne kulture v najširšem pomenu, ki jo je pozneje kot teoretično kategorijo natančno razdelala moderna sociologija. Murku tukaj nikakor ne gre za delne preglede literarnih segmentov v diahronem orisu, temveč za zaobseg nadnarodne medliterarne celote, določene z geografsko, jezikovno in etnično sorodnostjo, predvsem pa s podobnimi idejami in idejnimi tokovi, ki so se oblikovali stoletja v stiku z Bizancem, pa

tudi z zahodnoevropskim pismenstvom. Svojo metodo Murko ustrezno označi z izjavo »od zgodovine črke k zgodovini duha«. (F. Wollman 1947: 53)

Murko po prihodu na Češkoslovaško na pobudo T. G. Masaryka ustvarja generacijo, ki jo literarna zgodovina označuje kot češko šolo primerjalne književnosti oz. kot praško komparativistično šolo, h kateri spadajo Jiří Polívka, Jan Máchal, Václav Tille idr. (S. Wollman 1989).

Pozitivistično in kulturnozgodovinsko šolanje s filološko erudicijo je vedlo k poudarku na besedilni kritiki in interpretaciji besedil z biografsko-socialnim poljem. Študij slovanskih literatur kot avtohtonega in integralnega sestavnega dela svetovne literature je izhajal iz folklorne osnove, kar se je odražalo v ustanovitvi nove veje primerjalnega raziskovanja, v tematologiji. Obenem pod vplivom prve generacije modernih čeških bohemistov, kot sta bila npr. J. Vlček in J. Jakubec, pri katerih kariernem vzponu je imel Murko svoj delež od preloma 19. in 20. stoletja, vstopajo njegovi teksti v diskusijo o drugonarodnih, predvsem nemških vplivih na slovanski in češki narodni preporod. Danes se raziskovalčev doprinos k bohemistiki spet začenja ceniti: njegov literarnozgodovinski koncept, ki temelji v refleksiji spodbud nemške romantike v slovanskih literaturah, oscilira med interpretacijsko analitičnostjo in sintetizirajočo abstrakcijo, v konfliktu modelno konstrukcijskega in tekstovno-interpretacijskega pristopa, splošno v poudarku nemškojezikovnega konteksta češkega literarnega procesa.

Murko kot eden od zadnjih kompleksnih in vsestransko usmerjenih slavistov pokriva vrsto očitno odmaknjenih področij: giblje se sicer v sferi tradicionalne filologije, kljub temu pa njegovo delo daje pobude za razmišljanja o t. i. »novi filologiji«, interdisciplinarno povezani s kulturno zgodovino in socialnimi vedami. Murko tako postane neposredni predhodnik raziskav, ki jih danes široko omejujemo kot področne študije (area studies). Ta usmeritev se je npr. odrazila v Murkovi definiciji slovanske filologije v potrjenem *Predlogu Statuta za srečanja slovanskih filologov* iz leta 1929 (Murko 1929–1936: 1), ki so pod slovansko filologijo razumela zgodovino slovanskih literatur vključno s folkloro, slovanskim jezikoslovjem in tudi z njihovim metodično-didaktičnim vidikom, ki obsega poučevanje jezikov in literature na srednjih šolah. Sorodne znanstvene smeri, kot npr. gmotna kultura, etnografija, kulturna zgodovina, mitologija ipd., bi morale biti v program srečanja integrirane s striktno izločitvijo političnih vprašanj le pod pogojem, da imajo neposredni odnos do slovanskih literatur ali lingvistike. Murkova povezava jezikoslovja, literarne vede in kulturne zgodovine je pozitivno vplivala na folkloristično komparativistiko, teorijo romana (predvsem ruskega) in literarnih smeri, v bistvu na komparativistiko kulturnih epoh (reformacija in protireformacija, romantika itd.), slovansko filologijo in druga področja raziskovanja. Kaže se, da v spekulativnih vedah, h katerim literarna veda oziroma še bolj literarna zgodovina spada, lahko že preseženi miselni koncepti, ki jih menda

sinekdohično uteleša Murko, v drugih okoliščinah ali v kontekstni aktualizaciji dobijo novi inspirativni pomen. Murko, ki se je prosto gibal v slovanskem in neslovanskem literarnem svetu, je bil sicer človek nemškega jezika in kulture (prim. njegovo delovanje kot glavni urednik revije *Germanoslavica*), vendar je obenem občutljivo razumel zapletenost slovansko-nemških odnosov.

Na ravni metodološke dediščine, ki jo je je Murko zapustil kot filolog tradicionalnega sinkretičnega tipa, obstaja cela vrsta spodbud, na katere se lahko prosto navezuje tudi današnje teoretično prizadevanje, ki vodi k določeni obliki obnovljene filologije, vendar na drugačni ravni kot rezultat dramatičnega literarnovednega in umetnostnozgodovinskega razvoja, ki je v 20. stoletju vodil skozi imanentne metode ter sinhroni in funkcionalni pristop k ponovnemu zanimanju za historicizem; v sferi literarne vede predvsem za literarno zgodovino in recepcijsko estetiko do skeptičnega in skoraj avtodestruktivnega dojemanja skrajnega dekonstruktivizma.

Tudi te pobude so se pojavile v slovenskem in češko-slovenskem okolju in so bile vidne v objavljenih prispevkih (Dolinar, Juvan 2003). Nekatere Murkove pobude so namenoma in nenamenoma vedle k iniciativi oblikovati samostojni blok študij, kar bi bilo formiranje »nove filologije«, kakor se včasih te poskuse obnove filološkega okvirja lingvistike in literarne vede imenuje (Pospíšil 2016). Uvodna študija povzema prispevke nekaterih udeležencev (to so bili med drugim A. Faustov, M. Rozenfel'd, S. Savinkov, V. Franta, J. Kačala, A. Korabl'jov, R. Mikuláš, L. Pavera), od katerih sem poudaril predvsem zanimivo koncepcijo A. Korabl'jova. Šlo je za njegovo knjigo, ki je izšla kot del projekta Ruske akademije znanosti *Evoluce žánrů ruské literatury 17.–20. století – Hranice filologie* (Korabl'jov 2008). Korabl'jov je avtor knjig *Master. Astral'nyj roman* (1996–1997), *Temnyje vody »Tichogo Dona«*, razprav *Doneckaja filologičeskaja škola* (1997, 1999, 2000, 2006, 2007), monografije *Poetika slovesnogo tvorčestva* (2001) in pregledov *Ars Poetica A. S. Puškina* (2007) ter *Poety i poezija Bronzovogo veka* (2007) idr. Avtor je izšel iz holistične koncepcije (*celostnost' chudožestvennogo proizvedenija*), ki se je oblikovala v času velikega razvoja sovjetske literarne vede od 60-ih do 80-ih let 20. stoletja, ko so resnična raziskovalska središča postale t. i. provincialne univerze ali samostojne fakultete (Tartu, Donjeck, Kaluga, Kemerovo, Novosibirsk, Daugavpils idr.), ki so snovale lastne projekte (strukturalistično-semiotično raziskovanje, sižetologija, holistično dojemanje literarnega artefakta ipd.). Preferira ontološko dojemanje artefaktov, torej to, kar se je v Rusiji oblikovalo iz avtohtonih in alohtonih korenov v soodvisnosti s fenomenologijo, pravzaprav od 10-ih do 20-ih let minulega veka. Ne glede na bistvene razlike v pristopu do literature, kakor se koncepcije Korabl'jova v nasprotju z akademsko strogim in natančnim dojemanjem Murka, ki se naslanja na tradicionalno filološko enoto, izkazujejo, obstaja povezanost v inklinaciji

k intuitivnosti dojemanja artefaktov in v organskem vključevanju literature v širok tok kulture in družbenega življenja. Jedro izpovedi Korabljova je, da medtem ko pomen filologije za družbene oblastniške elite paradokсно upada, pomen njenega predmeta, torej jezika in teksta, raste: filologija torej postaja ključ do vsega, pa se jo vseeno omalovažuje. Medtem ko za zadnjo etapo razstavitve in destrukcije raziskovanja literature jemlje dekonstrukcijo, je nova etapa smrt t. i. »usnjene poti« in neposredni dotik besede in literarnega artefakta – do tega zagotovo peljejo tudi verskost, skrivnost in konec koncev tudi estetika smrti. Strukturalizem je po Korabljovu pokazal meje znanstvenega pristopa. Po njegovem mnenju pa je »filologija specifična enota znanstvenega, umetnostnega in verskega dojemanja« (Korabljov 2008). Korabljov v teh raziskavah reagira tudi v tem smislu, da je filologija povezana z življenjem in smrtjo, da je to kategorija, ki ni le holistično-sistemska, ampak tudi duhovna, pravzaprav na svoj način eksistencialna.

V določenem smislu se mu vrsta današnjih raziskovalcev približuje: na eni strani obstaja trud ne za združitev, temveč za novo zблиžanje, medsebojno spoštovanje in prevzemanje postopkov, kajti objekt obeh delov stare filologije je tekst, po drugi strani pa je filologija razumljena kot samorefleksija človeka, kakor humanitarna, humana in humanistična kategorija, ki za družbo sicer ni nujna, njena dolgotrajna absenca pa se prej ali slej izkaže v nastanku nekulturnosti.

Čeprav se danes trdi, da filolog ne more kritično obvladati vseh jezikoslovnih in literarnovednih koncepcij, cele vrste jezikov in literatur, pa še na tisoče vrstic sekundarne literature, bi se za to moral vsaj truditi: filologija je bila v svoji napolnitvi vedno nekoliko utopična disciplina, drugače rečeno transcendirajoča, vendar iz objektivnih razlogov ni dosegala svojih ciljev; cilj je v daljavi, naše naprezanje se z obzorjem nikoli ne prečka, morali pa bi se mu približevati. Danes v nasprotju s tem vidimo masovno resignacijo na dejanska znanja oziroma vsaj podcenjevanje le-teh; brez njih se namreč v utopično gibanje k novi filologiji ne moremo niti spustiti – resignacija je menda razumljiva v obdobju tehnološke revolucije, vendar njenih rezultatov ne vidimo oziroma nam tehnologija zaenkrat dejanskih znanj in razmišljanja o njih ne nadomesti.

Zato do naziva oziroma delovnega poimenovanja »nova filologija« obstaja določena skepsa. Ne gre namreč za neko novo disciplino, ampak za poimenovanje nove razvojne faze filologije ali bolj natančno filološkega mišljenja, kajti ne da se več reproducirati tega, kar je bila filologija pred sto ali sto petdesetimi leti. Marsikaj se je bistveno spremenilo, prišlo je do oddaljevanja, parcializacije, disperzije, dezintegracije in do novega združevanja – in na vse to sočasni filolog ne more več globinsko vplivati. Obnova povezane, vendar take, ki vzdržuje svojo heterogenost v vsem, kar je bilo tukaj navedeno, komentira delo drugih: pot naprej pelje po eni strani pogosto nazaj, k verigam refleksij in samorefleksij, po

drugi strani pa k istočasni obzirnosti, teleološkim medsebojnim dotikom, ne da bi se odpovedovali starim (obstaja želja po dopolnitvi: dobrim) pozitivističnim navadam, ki temeljijo v sistemskosti in faktografiji: tukaj nam neposredna duhovnost, neke vrste duhovnost »an sich« ne pomaga, prej duhovnost »für sich«, točneje postavljanje paralel ali bolj ali manj bolj prostih ali trdnejših kavzalnih odnosov. Nova filologija se bo oblikovala podobno, torej ne le na bazi teorije, ampak v praktičnem raziskovalskem dejanju, v zблиževanju obeh sfer, lingvistične in literarnovedne, h katerih zunanosti pristopa in jih združuje kulturno-arealno gledišče, ne da bi jih to nekako metodološko omejevalo v permanentni transcenden-
denci v strani, k stranskim dobičkom s tem, da bodo tudi iskali več presekov (Pospíšil 2016: 7–15). Inspiracija z Murkovim konceptom filologije predstavlja bolj nek spodnji, na pol skrit, pogosto nenameren tok, vendar je opazna.

Če je bil Murko v medvojnem obdobju, v dobi strokovne diferenciacije in prihodu modernih metodoloških impulzov nekritično oboževan kot naslednik Jagića v širšem dojemanju slovanskih študij, je njegova dediščina v drugi polovici 20. stoletja vzbujala vtis zastarelega monolita, ki mu moramo kot simbolu institucionalnega razmaha slovanske filologije izkazovati spoštovanje. K pozabi je prispevalo nekaj dejavnikov: 1. tematska vsestranskost, metodološka kompleksnost in praktično uveljavljanje slovanske vzajemnosti še na polovici 20. stoletja, ki je bilo dojemano kot izraz staroljubnega slovanskega čutenja (Kudělka 1984: 125), 2. metodološka zasidranost v pozitivistični tradiciji kulturnozgodovinske in filološke šole je Murka menda oddaljevalo od modernih znanstvenih -izmov (strukturalizem, fenomenologija, psihologizem), 3. poudarek na organizacijskih in kulturnopolitičnih zadevah (Slovanski inštitut, *Slavija*, propagacija jugoslavizma itd.) je bil usmerjen na področje praktično in utilitarno koncipirane slavistike, ki bi si morala tudi v obdobju samoumevne parcialnosti ohraniti strokovno enotnost jezika, literature in folklore. Do leta 1989 so nastajale samo posamezne delne študije nemških, čeških in slovenskih slavistov. Renesansa se je začela šele na začetku 90-ih let 20. stoletja v povezavi s trudom za obnovo Slovankega inštituta, katerega drugi predsednik je bil Murko. Na začetku 20. stoletja so se pojavili prvi monotematski zborniki, ki so kompleksno popisali Murkovo delo in življenje (Jesenšek /ur./ 2002; Zelenka /ur./ 2003; Pospíšil, Zelenka /ur./ 2005). Sistematični interes za Murkovo ustanoviteljsko osebnost sta že v prvi polovici 90-ih let izkazala predvsem Slavomír Wollman, v letih 1988–1993, predsednik mednarodnega komiteja, in prvi ravnatelj obnovljenega Slovankega inštituta Antonín Měšťan, ki sta v češkem okolju vsaj vračala raziskovalčeve pozitivne stopinje v raziskovalskih aktivnostih čeških slavistov. Navidezno cezuro kaže ta žalostni, vendar ilustrativni dogodek. Poznejši ravnatelj Slovankega inštituta bizantolog Vladimír Vavřínek je v diskusijah o rezultatih sedemdesetletne dejavnosti te inštitucije Slavomírja Wollmana resno spraševal, ali je nujno pri

praznovanju Murka sploh omenjati, če, kakor je mislil on, »nič bistvenega ni napisal«.

Danes imamo na razpolago analitične in konceptijske študije, ki se z najrazličnejših vidikov ukvarjajo z raziskovalčevim mnogostranskim delom in življenjem, v bistvu imamo kompleksno izrisano praško obdobje, ko se je zaključila Murkova komparativna metoda in njegovo dojetje slovanske filologije in folkloristike ter organizacijske aktivnosti. Na razpolago je za razliko od netočne in nepopolne bibliografije iz leta 1931 podroben popis J. Bečky – A. Zelenkové iz leta 2003. Pozornost pa si zaslužijo tudi znanstvenikove politične aktivnosti, podpora jugoslavizmu, delež pri formiranju t. i. malega dogovora. Še danes pa nimamo kritične izdaje korespondence in izbranih študij. Pozornost bi si zaslužila predvsem korespondenca z največjo izpovedno vrednostjo, dokumentirajoča mednarodno zgodovino slavistike po letu 1918, tj. stike s francoskimi slavisti: z A. Denisom, L. Legerjem, A. Meilletom, s P. Boyerjem, predvsem pa z A. Mazonom. Murko je namreč s podporo francoskih slavistov iz Prage ustvaril vodilni center slavističnih raziskav v srednji Evropi, ki se po zaslugi »protinemške« usmeritve ni navezal na »habsburške« korenine, temveč na koncepcijo novonastalih inštitutov v Franciji. Ta je kot ena od zmagovalnih velesil veljala za vzor civilizacijske zrelosti in za glavnega političnega zaveznika novonastale Češkoslovaške. Murko in Mazon sta zaslužna za nastanek Slovanskega inštituta, ki je bil na pobudo predsednika T. G. Masaryka odobren z odločitvijo parlamentarne Narodne skupščine, s posebnim zakonom z dne 25. 1. 1922 (Bečka 1999). Dejanska in legislativna dejavnost novoustanovljenega Slovanskega inštituta pa se je zaradi administrativnega zavlačevanja začela leta 1927. Mazon je že leta 1921 Murku v prevod priporočil študijo E. Denisa *Ústav pro studium Slovanstva. Paříž středisko slavistiky v cizině* (Inštitut za študij Slovanstva. Pariz središče slavistike v tujini). Ravno Denisova smrt 5. 1. 1921 je za češkoslovaško vlado pomenila pobudo za javno razglašanje podpore slavističnim študijem v obliki ustanovitve neke vrste raziskovalnega centra, najsi bo v svoji državi ali v politično prijateljski tujini. Češkoslovaška vlada se je zato odločila za ustanovitev fundacije Ernesta Denisa, ki naj bi delovala v okviru novonastale stolice za zgodovino Slovanov in njihovo izobrazbo s posebnim ozirom na zgodovino češkoslovaške države pri univerzi v Parizu, pri čemer naj bi finančno sodelovala tudi pri materialni oskrbi Inštituta d'Études Slaves. Kakor je pojasnjeval mladi slavist Bohuslav Havránek v uvodu k Denisovi študiji, naj bi francoski Institut d'Études Slaves tvoril novo središče slavistike za slovanskimi mejami (»ne želi v Parizu skoncentrirati slovanskega slavističnega dela in tudi ne more«) (Havránek 1921: 8), medtem ko bo praški Slovanski inštitut center slavistike v slovanskem svetu. Te formulacije so izhajale iz predpostavke, da bo francoska znanost v zahodnem svetu postala posrednik

»znanosti in raziskovanja o političnem, gospodarskem, idejnem in moralnem razvoju in stanju slovanskih narodov« (Havránek 1921: 8).

Če primerjamo vsebinsko in formalno strukturo francoske in češkoslovaške inštitucije, je očitno, da sta nastali po vzoru londonske School of Slavonic Studies (med prvo svetovno vojno je na njej predaval T. G. Masaryk) in francoskega Institut d'Études Slaves v Parizu, na katerem je bil Mazon podpredsednik, Denis pa predsednik. Ta inštitut je bil leta 1922 priključen k univerzi, s svojo dejavnostjo pa je začel leta 1923 s finančno dotacijo češkoslovaške in jugoslovanske vlade. Murko Mazona na začetku dvajsetih let v korespondenci nenehno prosi, naj v češkoslovaškem okolju propagira tradicijo francoske slavistike, njeno idejno polnilo in organizacijsko strukturo kot vzor za domačo znanost: »Prosim Vas, da bi [...] napisali ali priskrbeli članek o slavistiki v Franciji in omenili predvsem Institut d'Études Slaves [...] mislim, da mora biti širok slavistični svet dobro informiran o velikih napredkih francoske slavistike.«⁴ Mazon (1922) je češko javnost seznanil z aktivnostmi, osebnostmi in novo ustanovljenimi institucijami, ki širijo poznavanje slovanskega sveta v Franciji.

Po Mazonovih predstavah bi moral biti inštitut zasnovan kot zasebno učeno društvo, ki deluje samo na osnovi narodnega principa. To bi morala biti centralna organizacija, ki bi koordinirala dejavnost francoskih slavistov, pri čemer bi lahko člani sveta zavoda postali le Francozi, predsednik in generalni tajnik pa izključno iz vrst profesorjev francoskih visokih šol. Znanstvena usmeritev Inštituta za študij slovanskih narodov bi se morala gibati izključno na založniški, propagandno-informativni in raziskovalski ravni, politično pa bi morala ostati nevtralna. Prav tako bi se moral praški Slovanski inštitut kljub svoji podpori trgovine in izvoza v slovanske dežele profilirati apolitično, se ne vmešavati v spore med posameznimi slovanskimi državami in se osredotočiti na raziskovalsko in popularizacijsko-posredniško dejavnost. To načelo je ohranjal tako prvi predsednik Slovanskega inštituta arheolog Lubor Niederle (S. Wollman 1955) kot od leta 1932 njegov naslednik Matija Murko. Kljub temu je bila koncepcija kulturne slovanske vzajemnosti, uradno propagirana v francoski in češkoslovaški inštituciji, od začetka tridesetih let zaostrena zaradi mednarodne politične situacije, nastopa fašizma in odnosa češkoslovaške države s Sovjetsko zvezo, kjer je leta 1931 v Leningradu nastala enaka institucija Institut slavjanovedenija, ki je bila ostro proti ideji etnično-jezikovne enotnosti Slovanov s tem, da je treba dati prednost širšemu študiju materialnih in duhovnih form slovanskega sveta (S. Wollman 1997). Sodelovanje čeških in francoskih slavistov s sovjetskimi kolegi je kompliciralo tudi sodelovanje ukrajinskih in ruskih emigrantov pri

⁴ Murko v pismu A. Mazonu z dne 5. 12. 1923. Shranjeno v: Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze (fond Slavia).

skupnih projektih. V češkem primeru je problem predstavljala predvsem udeležba mlajše in starejše emigrantske generacije pri publikacijah Slovanskega inštituta, konkretno osebnosti, kot so A. L. Bém, P. O. Bogatyrev, R. O. Jakobson, J. Ljackij idr. (Zelenka 2017). Čeprav se Mazon v korespondenci z Murkom strogo izogiba oceni političnih razmer v Sovjetski zvezi, npr. na dopisnici z dne 23. 8. 1932, na račun moskovske slavistike kritično omenja, da »La situation de la slavistique, là bas, est plutôt ingrate«.⁵

Mazon in Murko sta na splošno želela obdržati enotnost in celovitost filološkega raziskovanja kot komplementarno prepletene raziskovanja jezika in njegovega slovstva. Za razliko od ožjega pojmovanja slovanske filologije, omejenega po načelih strukturalno usmerjenega Praškega lingvističnega krožka, je Mazon v času diskusij pred srečanjem podprl Murkovo definicijo, ki je pozneje v potrjenih predlogih *Stanov pro sjezdy slovanských filologů*⁶ (1929) slovansko filologijo razumela kot zgodovino slovanskih literatur vključno s folkloro, slovanskim jezikoslovjem itd. Sorodne znanstvene smeri, kot so gmotna kultura, etnografija, kulturna zgodovina, mitologija, slovansko pravo idr., bi morale biti v program srečanja integrirane s striktno omejitvijo političnih vprašanj samo na tista, ki so neposredno povezana s slovanskimi literaturami ali lingvistiko. Kljub temu je Murkov Govor ob odprtju I. srečanja slovanskih filologov v Pragi 6. 10. 1929 (*Řeč při zahájení I. sjezdu slovanských filologů v Praze 6. 10. 1929*) (Murko 1929–1930), ki je načrtael sintezno vizijo izobrazbenega in kulturnega sodelovanja med Zahodom in slovanskim Vzhodom, izrazil pripadništvo h kongresu filologov – slavistov in ne filologov – Slovanov. Mazon in Murko v letih 1927–1928, ko se je med evropskimi slavisti začelo razmišljati o realizaciji fiksno organiziranega srečanja znanstvenih slavistov, nista imela pripomb proti prednosti Prage pred Varšavo (tam je potekalo drugo srečanje leta 1934), Beogradom (tretje srečanje), leta 1939 zaradi neugodne mednarodne politične situacije ni potekal, in Moskvo, ki so jo omejevali ideološki dejavniki in geografska oddaljenost. Murko je kot glavni organizator prvega srečanja slovanskih filologov, ki je potekalo oktobra 1929, z Mazonom konzultiral naslove evropskih slavistov, ki jim je bilo treba poslati uradno vabilo. Politično občutljiva situacija je bila predvsem udeležba ruskih in ukrajinskih slavistov, in sicer glede na uradno češkoslovaško podporo ruski emigraciji in na napeto ideološko situacijo v Sovjetski zvezi, kjer se je na prelomu 20-ih in 30-ih let dvajsetega stoletja

⁵ A. Mazon v pismu M. Murku z dne 23. 8. 1932. Shranjeno v *Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze (fond Matija Murka)*.

⁶ *Návrh Stanov pro sjezdy slovanských filologů* §4, str. 1 (shranjeno v: Ústřední archiv AV ČR v Praze, fond Pražský lingvistický kroužek, 4. kartón, 3. desky – Korespondence a materiály M-Z, 1929–1936; predlog je najverjetneje formuliral M. Murko, vendar njegov podpis pod tekstem manjka).

začela policijska represija proti slavistiki kot »legalnemu temelju kontrarevolucionarne dejavnosti« (S. Wollman 2013: 137). Murko je v povezavi s tem Mazonu diplomatsko sporočil, da je:

[...] zanimanje za srečanje povsod veliko. Bojimo se le za Ruse in Ukrajince, ki bodo težko dobili dovoljenje za potovanje v večjem številu in s še manj sredstvi. O tem smo se že pogajali in se še pogajamo s tukajšnjo sovjetsko misijo ... Podali naj bi seznam ruskih znanstvenikov, ki si jih posebej želimo. Seveda se tega ne moremo lotiti, kajti mi vendar ne moremo določati delegatov akademij, univerz in znanstvenih društev. V leningradski akademiji je pred nedavnim prišlo do konfliktov pri izbiri novih članov, v opoziciji pa so se znašli ravno slavisti, ki jim bo komaj dovoljeno potovanje na Češkoslovaško.⁷

Iz Murkovega dela bi bilo mogoče ponovno urediti predvsem monografijo *Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der slavischen Romantik I. Die böhmische Romantik* (Gradec 1897), ki originalno opozarja na češko-nemški kontekst domačega narodnega prebujenja. Prav tako manjka raziskava virov v evropskih in ruskih arhivih: študijska leta, dunajsko obdobje, odnosi s T. G. Masarykom v 90-ih letih 20. stoletja. Paradokсно ni podrobno zaobjel Murkov metodološki delež pri oblikovanju češkega strukturalizma (kakor je znano, je imel Murko stike z Jakobsonom, ki je cenil njegove folkloristične in verzološke raziskave, s čimer je vplival na svojega učenca, člana Praškega lingvističnega krožka Franka Wollmana). Prav tako nimamo na razpolago podrobne interpretacije raziskovalskih kontaktov z osebnostmi tedanje politike, vede in slavistike v medvojnem obdobju. Ne preostane drugega kot obžalovanje, da v prvi dekadi 21. stoletja ni bila realizirana pobuda za izdajo Murkove izbrane korespondence v raznih jezikih, ki je prišla od Komisije za zgodovino slavistike pri Mednarodnem komiteju slavistov, konkretno od italijanskega rusista iz Verone, Sergia Bonazze (takratnega podpredsednika Komisije), in francoske slavistke Antonie Bernard. Ta namen je preprečila nenadna smrt izvrstne prevajalke iz slovenščine Bernard leta 2010. Čisto neznana je ostala npr. Murkova uradna korespondenca, shranjena v Arhivu Masarykovega inštituta in v Arhivu AV ČR (Akademija znanosti Češke republike, fond Slovanski inštitut), ki jo je vodil s pozicije priznanega poznavalca sodobnega slovanskega sveta npr. z Milanom Hodžo, Petrom Zenklom, Karlom Kramářom idr. S Hodžo, s katerim se je poznal že s preloma 19. in 20. stoletja, je Murko polemiziral o načinu, kako tuji tisk objektivno informirati o aktualnih slovanskih zadevah: s tem v zvezi se ni strinjal s primerjavo o analoški razliki med češčino in slovaščino ter med spodnjenemškimi in zgornjenemškimi narečji. V interesu objektivnosti je pojasnjeval, da »tudi med narečji češkoslovaških

⁷ Pismo M. Murka A. Mazonu z 11. 11. 1929. Shranjeno v *Arhivu Institute d'Études Slaves v Parizu (fond A. Mazon)*.

Nemcev, ki so zelo različna, je razlika veliko večja, kot med češčino in slovaščino. Mislim, da bi se to dejstvo lahko ob priložnosti tudi uporabilo.⁸

Prav tako nimamo izrisane Murkove udeležbe kot predsednika Slovanskega inštituta v diskusiji o oblikovanju vseslovanskega esperanta. Leta 1937 je Murko odgovarjal praškemu županu in predsedniku Češkoslovaško-jugoslovanske lige Petru Zenklu na vprašanje, kaj meni o srbskem predlogu generala Čeda Djurdjevića iz Beograda o nastanku slovanskega esperanta, utemeljenega na kombinaciji cirilice in latinice. Murko je v skladu s srbskima literarnima zgodovinarjema A. Belićem in P. Popovićem ta amaterski projekt, ki je menda izhajal iz modificirane ruščine, dojemal kot morfološko in leksikalno nepopoln ter nepraktičen:

Jaz osebno od tega ne pričakujem kaj dosti in sem ob odprtju 1. kongresa slovanskih filologov izjavil, da imamo knjižnih slovanskih jezikov dovolj in da si ne želimo nobenega novega jezika, moramo pa poskrbeti za to, da bi se olajšalo poučevanje slovanskih jezikov.⁹

Posebno poglavje v Murkovi znanstveni in osebni biografiji predstavljajo njegova stališča v obdobju protektorata, ko je izkazal osebni pogum v ravnanju z nacističnimi uradi in ko se je postavil proti reorganizaciji Slovanskega inštituta po nemških navodilih (Bečka 2003, Roubík 1947). Podobno je mesec po ustanovitvi Protektorata Češka in Moravska Murko kot predsednik Slovanskega inštituta sporočil Odboru narodnega poročstva (Výbor národního souručenství) s sklicevanjem na stoletno tradicijo slovanske vzajemnosti, da ne bo spoštoval načel nabora o nesprejemanju občanov drugih narodnosti kot češke.¹⁰

Če ti »koščki« kažejo na bolj splošne teme za nadaljnje raziskave, je jasno, da težišče ostaja v metodološko interdisciplinarnem in hevrističnem raziskovanju, ki bi moralo združevati slaviste in zgodovinarje v srednji Evropi. V zaključku lahko ugotovimo, da je Murko v celoti prispeval k temu, da je češkoslovaška slavistika v medvojnem obdobju kot nadaljevalka ruske primerjalne šole postala takoj za Dunajem institucionalni in znanstveni center srednjeevropske slovanske filologije (na začetku 21. stoletja se ta trditev zdi kot nedosegljiv cilj), ki jo razvija angažiran evropski intelektualec, ki filologijo razume kot učinkovito sredstvo za širjenje idealov (ne le slovanske) humanistike.

⁸ M. Murko v pismu M. Hodžu z dne 18. 12. 1937. *Fond Slovanskega inštituta, Korespondenca predsednika prof. M. Murka v zvezku Funkcionári Slovanského ústavu, karton 11.*

⁹ M. Murko v pismu P. Zenklu z dne 16. 7. 1937. *Fond Slovanskega inštituta, Korespondenca predsednika prof. M. Murka v zvezku Funkcionári Slovanského ústavu, karton 11.*

¹⁰ M. Murko v pismu Výboru národního souručenství z dne 19. 4. 1939. *Fond Slovanskega inštituta, Korespondenca predsednika prof. M. Murka v zvezku Funkcionári Slovanského ústavu, karton 11.*

Literatura

- Jiří BEČKA, 1999: Slovanský ústav v letech 1922–1963. *Slavia* 68/3–4, 19–38.
- –, 2003: Postoj M. Murka vůči nacistům v době okupace (Příspěvek k dějinám slavistiky). *Murkova epocha slovanské filologie. Slavia* 72/1, 115–119.
- Darko DOLINAR, Marko JUVAN (ur.), 2003: *Kako pisati literarno zgodovino danes? Razprave*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede. 141–157.
- –, 2006: *Writing Literary History*. Frankfurt am Main – Wien: Peter Lang Verlag.
- Marijan DOVIČ, 2006: Tekstualna tradicija in elektronski medij: od digitalne slikovne reprodukcije do znanstvenokritične izdaje. *Slavica Litteraria* X/9, 207–215.
- Bohuslav HAVRÁNEK, 1921: Úvod. Ernest Denis, *Ústav pro studium Slovanstva*. Praha: Jan Laichter.
- Jiří HORÁK, 1937: Úvodem. Matyáš Murko: *Rozpravy z oboru slovanské filologie*. Praha: Nákladem Slovanského ústavu.
- Alenka JENSTERLE-DOLEŽALOVÁ, 2006: Vojna kot metafora. Vitomil Zupan, Menuet za kitaro na petindvajset strellov. *Slavica Litteraria* X/9, 257–265.
- Marko JESENŠEK (ur.): 2002: *Zbornik slavističnega društva Slovenije 12. Evropsko leto jezikov. Sodobna slovenska književnost*. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije.
- Marko JUVAN, 2006: Kulturni spomin in literarni žanri: primer slovenskega soneta. *Slavica Litteraria* X/9, 195–205.
- Marko JUVAN, 2008: O metodi zgodovine literarnih kultur vzhodne srednje Evrope. *Kontexty literární vědy I. Ústí nad Orlicí: Literárněvědná společnost, o.s., Oftis*. 119–127.
- A. A. KORABLJOV, 2008: *Predely filologii*. Novosibirsk: Ministerstvo obrazovanija i nauki Ukrainy, Doneckij nacionalnyj universitet, Rossijskaja Akademiya Nauk, Sibirskoje otdelenije, Institut filologii, Izdatelstvo SO RAN.
- Milan KUDĚLKA, 1984: *O pojetí slavistiky. Vývoj představ o jejím předmětu a podstatě*. Praha.
- A. MAZON, 1922: Studium slavistiky ve Francii. *Atheneum* 1/1, 27–30.
- Matija MURKO, 1929–1936: *Návrh Stanov pro sjezdy slovanských filologů*. § 4 (shranjeno v Osrednjem arhivu AV ČR v Pragi, fond Pražský lingvistický kroužek, 4. karton, 3. mapa – Korespondence a materiály M–Z, 6).
- –, 1929–1930: Řeč při zahájení I. sjezdu slovanských filologů v Praze 6. X. 1929. *Slavia* 8, 840–849.
- John NEUBAUER, Marcel CORNIS-POPE (ur.), 2004–07: *History of the Literary Cultures of East-Central Europe: Junctures and Disjunctures in the 19th and 20th Centuries*, zvezki 1–3, Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins.
- Matija OGRIN, Tomaž ERJAVEC, 2006: Znanstvenokritične izdaje v elektronskem mediju. Slovenski in češki metodološki pristopi k posredovanju besedil. *Slavica Litteraria* X/9, 247–256.

- Ivo POSPÍŠIL, 2005: Problem slavizmov in njegov kontekst. *Primerjalna književnost* 2, 17–32.
- –, 2006: Slovinská literární věda: několik problémových okruhů a poznámek. Workshop. Česko-slovenský blok. *Slavica Litteraria* X/9, 267–270.
- –, 2006a: Česko-slovenski blok Metodologické problémy současné literární vědy ve světle česko-slovenských vztahů, 2006. SPFFBU, *Slavica Litteraria* X/9, 2006, 185–265.
- –, 2008: Primerjalna književnost, srednjeevropski kulturni prostor in teorija literarne zgodovine. *Primerjalna književnost* 31/2, 137–148.
- –, 2009: The Periodization of Slovene and Czech Literatures and the Two Currents in Czech Interwar Literature (A Contribution to a Discussion). *Primerjalna književnost* 32/1, 123–137.
- –, 2016: Nová filologie: pokusy o oživenie filologickej jednoty. Zostavovateľ tematického bloku prof. PhDr. Ivo Pospíšil, DrSc. (Ústav slavistiky FF MU, Brno). *Philologia* XXVI/2, 7–123.
- –, 2016: Filologie jako zakletí i svoboda: pokusy o novou filologii. *Philologia* XXVI/2, 7–15.
- Ivo POSPÍŠIL (ur.), Miloš ZELENKA (ur.), 2005: *Matija Murko v myšlenkovém kontextu evropské slavistiky. Sborník studií*. Brno: Slavistická společnost Franka Wollmana se sídlem v Brně, Ústav slavistiky FF MU v Brně; Ljubljana: Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU.
- František ROUBÍK, 1947: Německé plány se slovanskými ústavy v Praze za okupace. *Slavia* 18/4, 515–520.
- Jola ŠKULJ, 2006: Koncepti primerjalne literature in srednjeevropski prostor. *Slavica Litteraria* X/9, 187–194.
- Luka VIDMAR: Opombe Josefa Dobrovskega v korespondenci med Žigo Zoisom in Jernejem Kopitarjem v letih 1810–1818. *Slavica Litteraria* X/9, 217–231.
- Frank WOLLMAN, 1947: Pražská škola komparatistů. *Slovesná věda* 1, 51–54.
- Slavomír WOLLMAN, 1989: *Česká škola literární komparistiky*. Praha: Univerzita Karlova.
- –, 1955: Lubor Niederle, zakladatel Slovanského ústavu. *Slavia* 64/3, 221–231.
- –, 1997: Pronásledování slavistů v Sovětském svazu a Slovanský ústav v Praze. *Slavia* 66/1, 1–20.
- –, 2013: *Slovanské literatury ve střední Evropě*. Brno: Masarykova univerzita.
- Miloš ZELENKA, 2005a: O pojavu in značilnostih Murkove komparativne metode (na podlagi spisov Deutsche Einflüsse). *Matija Murko v myšlenkovém kontextu evropské slavistiky*. Ur. Ivo Pospíšil, Miloš Zelenka. Brno: Slavistická společnost Franka Wollmana se sídlem v Brně, Ústav slavistiky FF MU v Brně; Ljubljana: Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU. 54–63.
- –, 2006: K meziliterárním souvislostem Murkovy komparativní interpretace Jana Kollára (srovnávací literární dějiny jako modelový konstrukt mezi slavistikou a národní filologií). *Slavica Litteraria* X/9, 233–245.
- –, 2008: K teoretickému pojmovanju t. i. obče literature v obdobju med vojnama (Wollman in Ocvirk in njuno razumevanje van Tieghema). *Primerjalna književnost v 20. stoletju in Anton Ocvirk*. Ur. Darko Dolinar, Marko Juvan. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU. 93–102.

– –, 2009: Srednja Evropa v literarnovedni razpravi. *Primerjalna književnost* 32/1, 107–122.

– –, 2017: Spiritual Streams and cultural Model persued by Russian Literary Scholars exiled in intervar Czechoslovakia (R. Jakobson versus E. Liatsky). *Révue des études slaves* 88/1–2, 312–313.

Miloš ZELENKA (ur.), 2003: *Murkova epoha slovanské filologie*. *Slavia* 72/1. Praha: Slovanský ústav; Slovanský ústav AR ČR in Euroslavica. 1–168.

Anna ZELENKOVÁ, 2008: Slovaška književnost na Češkem. *Književnost v izobraževanju – cilji, vsebine, metode*. *Obdobja* 25. *Metode in zvrsti*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko. 29–33.

– –, 2008a: Slovanski miti o Evropi kot oblika dialoga z Zahodom (primer Češke in Slovaške). *Ars & Humanitas* 2/1, 43–52.

TSCHECHISCH-SLOWENISCHE PROJEKTE ZUR GESCHICHTE DER SLAWISTIK UND LITERATURTHEORIE (MATIJA MURKO ALS VERBINDENDE PERSÖNLICHKEIT IN DER TSCHECHISCH-SLOWENISCHEN UND EUROPÄISCHEN LITERATURWISSENSCHAFT DER ZWISCHENKRIEGSZEIT)

Der informativ-analytische Beitrag behandelt tschechisch-slowenische Projekte zur Erforschung genereller Fragen der vergleichenden Literaturwissenschaft und Genologie sowie der slowenisch-tschechischen literarischen Kontakte im 20. Jahrhundert. Die Projekte führten zu mehreren Konferenzen, Seminaren und Werkstätten, es folgten Publikationen in slowenischen und tschechischen literarischen Publikationsorganen, in erster Linie in den Zeitschriften *Primerjalna književnost* und *Slavica Litteraria*. Tschechisch-slowenische Kulturkontakte verzeichnen ihre Anfänge im 19. Jahrhundert; auf der einen Seite wurden viele tschechische sprachliche und kulturelle Modelle im slowenischen Raum akzeptiert, andererseits wirkten im tschechischen Raum mehrere namhafte slowenische Forscher und Künstler, unter anderen Jože Plečnik (1872–1957), Matija Murko (1861–1952) und Mihajlo Rostohar (1878–1966), die zur Vielfalt in der tschechischen Kunst und Forschung wesentlich beigetragen haben.

Bis Ende des 20. Jahrhunderts wurde die fruchtbare tschechisch-slowenische Zusammenarbeit von Marko Juvan und Ivo Pospíšil geleitet und unter Mitwirkung einiger Literaturtheoretiker und Historiker organisiert. Die bilateralen Projekte koordinierten das Institut für slowenische Literatur und Literaturwissenschaft an der Slowenischen Akademie der Wissenschaften und Künste bzw. die Abteilung für Slawistik an der Philosophischen Fakultät der Masaryk-Universität Brno. Die Forschungsergebnisse erschienen in der slowenischen Zeitschrift *Primerjalna književnost*, teilweise auch in Sammelbänden (z. B. *Obdobja*) sowie in der tschechischen *Slavica Litteraria*. Zu den bedeutenden Forschungsergebnissen zählt die Beobachtung, dass die tschechisch-slowenischen literarischen Kontakte zur Grundlage weiterer theoretischer Generalisierungen werden können, dass viele methodologische Initiativen unter dem Einfluss der angloamerikanischen Literaturwissenschaft verdrängt und zu Unrecht als veraltet betrachtet wurden und schließlich, dass die tschechische wie auch die slowenische Literaturwissenschaft als Zentren von äußerst dynamischen und flexiblen slawistischen Studien anzusehen sind. Wird das philologische Konzept Murkos als Zusammenführung der Linguistik und Literaturkritik verstanden, so kann es, gewollt oder ungewollt, zum Ausgangspunkt einer „neuen Philologie“ werden.